

N:o 144.

Af herrar **Ollas A. Ericsson** i Ofvanmyra och **D. Persson** i Tällberg, *om ändring i vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862.*

Enligt kongl. förordningen om landsting af den 21 mars 1862 utses landstingens ledamöter på tre olika sätt. I stad verkställes valet »efter de för val till kommunalbefattningar derstädes gällande föreskrifter», således af stadsfullmäktige, eller der sådana ej finnas, på allmän rådstuga. I härad eller tingslag, som består af mer än en kommun, sker valet medelbart genom särskilda för det ändamålet utsedde elektor. Består häradet eller tingslaget af endast en kommun, sker valet omedelbart å kommunalstämma.

Häraf är följden, att det medelbara valsättet så godt som uteslutande användes vid val af landstingsmän. De kommuner, som bilda eget härad, äro mycket fåtaliga och ligga till största delen i Norrbottens län, som sålunda är det af rikets län, der omedelbara landstingsval talrikast förekomma.

Vid de medelbara valen å landet utse kommuner med högst 1,000 invånare en elektor, med 1,001—3,000 invånare två, hvarefter ytterligare en elektor väljes för hvarje nytt fullt eller börjadt tal af tretusen. Bland andra mindre goda följder häraf är den icke minst viktiga, att de slutliga valen utföras af ett koteri af elektor, som i de flesta fall är så fåtaligt, att det i fullt halfva antalet af Sveriges härad, eller vid pass ett hundra sextio, icke uppgår till mer än allra högst tio personer. Hvilket

vidsträckt spelrum inom en så trång krets af valmän skall finnas för personliga bearbetningar och sidoinflytelser äfvensom för de mest privata intressen, det ligger i öppen dag. En annan följd är, att en stor kommun inom ett härad genom sina elektorer kan ensam eller så godt som ensam beherska hela valet. Om, såsom stundom händer, ett härad består af en stor kommun med fyra eller fem elektorer och ett par småkommuner med en eller två elektorer hvar, så äro de senare helt och hållet magtlösa vid landstingsvalet; och det händer icke sällan, att de helt och hållet underlåta att deri deltaga. En tredje följd är, att det öfvervalde, som den kommunala röstgrunden tillägger de högst beskattade, ytterligare och alldeles onödigtvis skärpes genom det medelbara valsättets tillämpning. Inom ett allt för stort antal kommuner inom vårt fädernesland ega som bekant en eller ett par röstegande mer än hälften af sin kommuns hela röstetal. Då nu i ena fallet ett dylikt förhållande eger rum i en stor kommun inom ett härad, och i andra fallet enahanda förhållande råder i två eller flere mindre kommuner i ett annat härad, samt de stora rösterna der enväldigt afgöra öfver elektorsvalens utgång, kan det lätteligen inträffa, att en, två, eller tre personer med obegränsad magt bestämma öfver ett helt härads val af landstingsmän. Ett sådant ytterligare kringskärande af de smärre rösternas redan dessförutan mer än tillräckligt begränsade inflytande kan icke vara med någon grad af rättvisa och billighet förenligt.

I städerna ställer sig visserligen förhållandet något bättre. Der ske valen mest genom stadsfullmäktige, som ju måste förutsättas väl känna till kommunens behof och dessutom på långt när icke äro så fåtaliga som häradernas små elektorskotterier. Men då vi anse att de förut skildrade olägenheterna med nödvändighet påkalla det omedelbara valsättets införande vid val af landstingsmän på landet, finna vi häri intet skäl att dervid göra undantag för städerna, hvilkas invånare med sin ofta mera vakna allmänanda väl skulle företrädesvis göra ett godt bruk af rätten att omedelbart få välja landstingsmän.

Faran af röstsplittring vid omedelbara val af landstingsmän på landsbygden är redan förebyggd genom stadgandet i § 9 landstingsförordningen, att der absolut majoritet eller mer än halfva röstetalet icke uppnåtts, skall nytt val ega rum mellan dem, som första gången fått de flesta rösterna, till dubbelt så stort antal, som återstår att välja. Det gäller då blott att äfven vid omedelbara val tillämpa denna föreskrift; och då dessa val, liksom nu i härad med blott en kommun, böra å kommunalstämma förrättas, med anslutning i öfrigt till hvad som är stadgadt om val af riks-

dagsmän till Andra Kammaren, synes intet vidare återstå, än att valförrättande domhufvanden, till hvilken stämmoprotokoll öfver första omröstningen blifvit insända, åläggas att ofördröjligen utlysa ny och extra kommunalstämma för den andra omröstningens förrättande. Någon ny och vidlyftigare valapparat behöfver alldeles icke sättas i gång, utan torde en enkel hänvisning till de föreskrifter, som gälla för val till Andra Kammaren, vara fullt tillräcklig.

Vid sistnämnda val är det öfverlåtet åt valmännen att sjelfve besluta, om de önska välja medelbart eller omedelbart. Ett dylikt vilkorligt användande af båda valsätten skulle väl äfven här kunna sättas i fråga. Men i sjelfva verket har det medelbara valsättets bibehållande under någon form så mycket mindre skäl för sig, som detta valsätt vid riksdagsmannaval redan är öfvergifvet af samtliga stadskretsar och fulla trefjerdedelar af landsbygdens valkretsar och sålunda kan anses stadt i fullständigt utdöende. Dertill kommer ock, att om valmännen skulle genom omröstning afgöra mellan båda valsätten, utsigten vore mycket svagare att genomdrifva det omedelbara valsättet än vid riksdagsmannaval, der hvarje röstande eger en röst. Här vore nemligen att befara, att de stora rösterna, som såge detta valsätt i någon om än ringa mån hota deras välde med inskränkning, allestädes och som en man skulle förena sig deremot.

Så mycket större vigt ligger på ett mera utbreddt intresse för och allmännare deltagande i valen till landstingsmän, som desse bland annat äfven utgöra valnämnder till utseende af ledamöter i Riksdagens Första Kammare. Det stämmer illa öfverens med grundlagens anda och mening, att dessa val, som i sista hand bestämma öfver bildandet af folkrepresentationens ena hälft, skola omfattas med så ringa intresse eller, rättare sagdt, med så allmän ligkiltighet, som nu är fallet. Derigenom blifver ofta utgången af dessa så högst viktiga val öfverlemnad åt slumpen, hvilket icke kan vara till nytta, vare sig för det mindre eller det större samhället. Att en förändring i denna anda indirekt skulle utöfva återverkan, om än i ringa mån, på grundlagens föreskrifter om Första Kammarens bildande, kan för visso icke anses såsom ett skäl mot densamma, om den i och för sig är nyttig. Att landstingsselektorernas mellanled vid valen till Första Kammaren skulle bortfalla, det minskar på intet sätt utsigten för goda och samhällsbevarande val till denna kammare och är för öfrigt endast ett motstycke till hvad som redan nu sker inom Andra Kammaren, der valsättet genom elektorer af sig sjelf är på väg att försvinna. Så länge grundlagen ingenting stadgar om

sättet för landstingsval, kan det icke anses strida mot god ordning att förändra detta valsätt utan ändring i grundlagen.

I det anförande till statsrådsprotokollet, som innehåller motiveringen till nu gällande riksdagsordning, har dess författare synnerligen värtaligt och bevisande framställt det omedelbara valsättets företräden framför det medelbara. Det senare anser han på mycket goda skäl endast böra komma i fråga, der stora afstånd försvåra omedelbara val. Detta i fråga om val af riksdagsmän. Klart är emellertid, att de skäl, som tala för det omedelbara valsättets användning vid riksdagsmannaval, äga ännu större giltighet i fråga om landstingsmannaval. Valkretsarne äro der mindre, personalkännedomen följaktligen större och allmännare utbredd, samt intresset för valen mera lifligt och omedelbart berörande hvarje valman. Skälen för det omedelbara valsättets användande äro således här nästan mera talande än vid riksdagsmannaval.

Vi föreslå alltså,

att Riksdagen ville för sin del besluta, det nedanstående delar af kongl. förordningen om landsting af den 21 mars 1862 måtte erhålla ungefärligen följande ändrade lydelse:

3 §.

Landstingsmännen väljas — — — — —
— — — — — sålunda:

att hvarje stad — — — — —
— — — öfverskjutande folkmängd;

att hvarje härad — — — — —
— — — öfverskjutande folkmängd;

att valet i stad verkställles å allmän rådstuga enligt der gällande allmän röstgrund;

att valet å landet verkställles omedelbart enligt hvad för val i kommunalstämma är stadgadt. Inom härad eller tingslag, som innefattar flere än en kommun, skola för rösternas sammanräknande och fullmagts utfärdande åt den eller dem, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen till domhafvanden insändas, och gälle för öfrigt i tillämpliga delar hvad om val till Andra Kammaren stadgadt är.

4 §.

Höra delar — — — — —
 — — — — — belägna tingslag (lika med sista punkten
 i nu gällande 3 §).

5 §.

Antalet landstingsmän — — — — —
 — — — — — understiga tjugo.

Derest — — — — —
 — — — — — till minst tjugo (lika med nu gällande 4 §).

6 §.

Häradsrättens ordförande är valförrättare.

Valen skola så väl i stad som på landsbygden före
 juni månads utgång vara verkställda.

9 §.

Val af landstingsmän skall med slutna sedlar verk-
 ställas. Hvarje valsedel — — — — —
 — — — — — afgör lotten.

För den andra omröstningens hållande inom härad
 eller tingslag, som innefattar flere än en kommun, för-
 ordne domhafvanden ofördröjligen utlysande af extra
 kommunalstämma, och tillställe kommunalstämмоordfö-
 randena förteckning öfver de personer, som under om-
 röstning skola komma.

10 §.

Sedan alla — — — — — antal supleanter;
 och äro den eller de valde, som i första omröstningen
 erhållit de flesta rösterna.

För valbarhet — — — — —
 — — — — — till landstingsman.

I den händelse denna valapparat skulle anses vara för tung, kan man ju utesluta den andra omröstningen och nöja sig med enkel röstpluralitet, i hvilket fall vi alternativt föreslå följande lydelse af 9 §:

9 §.

Val af landstingsmän skall med slutna sedlar verkställas. Hvarje valsedel bör innehålla lika många namn, som antalet af de landstingsmän, hvilka skola från val-distriktet utses; och äro de valde, som de flesta rösterna erhållit. Emellan lika röstetal afgör lotten.

Öfverlemnande vi åt lagutskottet, till hvilket denna motion torde remitteras, att utvälja det bästa alternativet och göra de ändringar uti formuleringen, som kunna anses nödiga, blott syftemålet vinnes.

Stockholm den 30 januari 1892.

Ollas A. Ericsson.

D. Persson
i Tällberg.